

Biodóm – mindenáron?

VISSZHANG - LXIV. évfolyam, 35. szám, 2020. augusztus 28.

Az *ÉS* 2020. augusztus 14-i számában jelent meg Szále László cikke *Borús park* címmel, amelyben a jelentős (50 százalékos) költségtúllépés ellenére a budapesti Állatkert Biodómjának befejezése mellett érvelt. A szerző a cikk elején elárulja, hogy „építéspárti”, és lényegében ellenzi bármilyen elkezdett építkezés leállítását. Nem lévén a Biodóm-projekt szakértője, ebben a hozzászólásban csak Szále érvelését igyekszem cáfolni, anélkül, hogy állást foglalnék a befejezés kérdésében.

Sokkal egyszerűbb lenne az ítékezés, ha egy magántársaság saját pénzéből akarta volna felépíteni a Biodómot, és a majdani látogatók által fizetett külön belépőjegy árából fedezte volna a beruházási (és működtetési) költségeket. Ha költségtúllépés miatt nem tudja befejezni a beruházást, akkor abbahagyja, esetleg a beruházó csődbe megy stb. Erre példa, amikor 1990 körül a londoni dokk-kikötő raktárai helyére egy cég megépítette a csodálatos Canary Warfot, egy hatalmas irodaház-együttest. A beruházó csupán azt nem vette számba, hogy a bekövetkező ingatlanpiaci válság jó ideig megnehezíti az új irodák kiadását, és amíg a Tower-Bridge-től induló helyiérdekű vasút meg nem épül, addig az ottani irodaházak kiadhatatlanok. A brit kormány a tervezettnél évekkel később építette meg a helyiérdekű vasutat, s emiatt az első tulajdonosnak messze ár alatt kellett eladni a létesítményt. A kellő tartalékkal rendelkező második tulajdonos éveket tudott várni az irodák kiadásával, és azóta nyereségesen működteti a komplexumot.

Akadózó közösségi beruházásra példa a budapesti M2 metróvonal, amelynek építése 1949-ben kezdődött, és átadását 1955. április 4-re tervezték. Az 1953-as fordulat nyomán a beruházást – számos más, hasznos és haszontalan beruházással együtt – felfüggesztették. Az M2 kivitelezése csak 1964-ben indult újra, és csak 1970-ben, illetve 1972-ben készült el, igaz, némileg bővítve. Itt egy kétségtelenül szükséges közberuházásról van szó, amelynek tervezői nem vetettek számot az ország akkori teherbíró képességével, ezért a beruházás felfüggesztése észszerű volt. Kornai János 1978 körül ezt a fajta felelőtlen beruházási tevékenységet írta le a *puha költségvetési korlát* elméletében, és ezzel magyarázta a szocialista gazdaság hiányjelenségeit.

A Szále által vizsgált példák szinte kivétel nélkül közösségi beruházásként épültek (hamburgi koncertpalota, Sydneyi Operaház stb.). Nincs áttekintésem arról, hogy a lelkes szerző által felsorolt, a hatalmas költségtúllépések ellenére befejezett létesítmények mennyi kárt okoztak a közösségnek. Egyik nevezetes példa a 2004-es athéni olimpia, amely „nagyvonalúsága” révén minden bizonnyal jelentősen hozzájárult a görög gazdaság 2010-es csődjéhez.

Itthon kevésbé ismert a valenciai *Művészetek és tudományok városa*. S. Calatrava sztárépítész tervei szerint épült 1991 és 2006 között, és a tervezett 405 millió dollár helyett a háromszorosába került. (Én pár évvel ezelőtt főszezonban, fényes nappal kerestem föl, és nem láttam nagy forgalmat.) Calatrava világszerte sok más nevezetességet épített, amelyek gyakran gerjesztettek heves vitákat. Az angol nyelvű Wikipédia-cikk egyaránt idéz kedvező és kedvezőtlen véleményeket, de több esetben is milliárd dolláros költségtúllépésről volt szó (mai árfolyamon 300 milliárd forint nagyságrendben).

Összegezve, egy 40–60 milliárd forintos közberuházást óvatosabban kellett volna tervezni. Inkább a visszafogottabb változatot kellett volna megvalósítani, amely még 50 százalékos költségtúllépés mellett is kijött volna a rendelkezésre álló 40 milliárd forintból. A szerző túlzott apolitikusságának tudom be, hogy meg sem említi a hazánkban az utóbbi 10 évben értelmetlen sportberuházásokra kidobott és a jövőben még kidobandó közpénzek százmilliárdjait, amelyek töredékéből most könnyedén be lehetne fejezni a Biodómot.

